

sında 1000 atıyla kumanda ettiği kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *Fütûhu's-Şâm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-cil), I, 28-30, 44-45, 52, 146, 157, 185, 192, 194, 202, 235-236, 259, 296, 309-311; II, 5-6, 8-9, 166-167, 218, 222, 251; İbn Sa'd, *eṭ-Tabakât*, I, 295; Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 235, 247; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), IV, 112; İbnü'l-Esîr, *Üs-dû'l-gâbe*, V, 285; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 496, 568-569; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 469-470; Şâmî, *Sü-bûlû'l-hüdâ*, VI, 574; Ahmed Zeynî, *es-Siretü'n-nebeviyye*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), II, 162; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), VII, 339.

ASRİ ÇUBUKÇU

MEYSİR

(الميسر)

Câhiliye Arapları arasında yaygın olan bir kumar türü.

Sözlükte “kolay olmak” anlamındaki *yēs* (yūs) kökünden türeyen meysir, İslâm öncesi Hicaz-Arap toplumunda bir talih oyunu şeklindeki kumar çeşidini ifade eder. Bu oyun, kesildikten sonra eti muhtelif hisselerle ayrılan bir hayvandan (çoğunlukla dişi deve) pay kazanmak amacıyla üzerlerinde pay ve risk değerleri yazılı, her biri ayrı isimle anılan belirli sayıdaki okların çekilmesi suretiyle oynanırdı. Kelimenin terim anlamı, hem çaba göstermeden bir malı kolayca ele geçirmeyi hem de maddî kazanç sağlamayı ifade ettiği için sözlük mânasıyla paralellik göstermektedir. Bir diğer görüşe göre ise meysir kelimesinin kökünde “bölüşmek” anlamı olup oyun için kesilen hayvan bölüştürüldüğünden bu şekilde adlandırılmıştır. Meysirde etlerin bölüştürülmesini yöneten kişiye *yâsir* yahut *kaddâr*, bu oyunu oynayan topluluğa *eyşâr* (tekili *yēs* ve *yâsir*) adı verilir.

Kur'an-ı Kerim'de üç âyette şarapla birlikte zikredilen meysir önce kınanmış (el-Bakara 2/219), daha sonra kesin olarak yasaklanmıştır (el-Mâide 5/90-91). Meysirin özel bir kumar türünü mü yoksa bütün kumar çeşitlerini mi kapsadığı ihtilâflı olmakla birlikte İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu bu âyetlerle bütün kumar çeşitlerinin yasaklandığı görüşündedir (kumarla ilgili fıkıh hükümleri için bk. KUMAR). Hadislerde ve klasik dönem fıkıh literatüründe meysir kelimesinin genellikle kumarla eş anlamlı olarak kullanıldığı görülür.

İslâm öncesi Hicaz-Arap toplumunda daha çok kış mevsiminde ya da kıtlık günlerinde zenginlerin oynadığı en yaygın

kumar türlerinden biri olan meysir aynı zamanda Araplar arasında bir övünç vesilesi kabul edilir ve bu oyuna katılmayan varlıklı kişiler kınanırdı. Oyunda kazananların payları daha çok fakirlere dağıtıldığı için meysir diğer kumar çeşitlerine göre daha sakıncasız ve yararlı sayılmaktaydı. Bununla birlikte Câhiliye devrinde hâkimlik yapan Akra' b. Hâbis gibi meysiri kınayan ve yol açtığı olumsuz sonuçlara dikkat çekenler de vardı.

Araplar, meysirde kullanılan ve “ezlâm, aklâm” yahut “kîdâh” diye adlandırılan ve oku andıran tahta çubukları, üzerlerine değişik seçenekler yazıp bir işe girişmeden önce aralarından birini çekmek için de kullanırlardı (bk. EZLÂM). Oyunda yer alan on oktan yedisi çeşitli hisselerle sahip olup diğer üçü boştu. Dolu yedi okun her birinin üzerine birden yediye kadar çentikler atılarak payları belirlenirdi. Hisse sırasına göre “fez, tev'em, rakib, hils, nâfis, müsbil, muallâ” adını taşıyan bu okların içinde en değerlisi yedi hisselik muallâ isimli oktu. Boş oklar “sefiḥ, menih, vağd (veya musadder)” şeklinde adlandırılmıştı; bazı kaynaklarda “muda'af” adı verilen dördüncü bir boş ok bulunduğu ve toplam sayının on bir olduğu belirtilir. Her bir dolu okun üzerindeki çentik sayısı meysirdeki payı ve risk değerini gösteriyordu. Boş okların pay ya da risk değeri olmadığından bunlara çentik atılmazdı. Bunların rolü oyunu yavaşlatmak veya zorlaştırmaktan ibaret olduğu için çekilişte boş ok çıkarsa hemen torbacığa geri atılır, böylece çentikli okların çıkma ihtimali azalmış olurdu.

Bu oyunda çekilişi yapan “hurde” isimli kişinin eline, okların üzerindeki çentikleri hissetmesini önlemek amacıyla bir deri veya bez parçası sarılır, ayrıca çıkan okun kime ait olduğunu görmemesi için “micvel” adı verilen bir bez ile elinin üstü örtülürdü; meysir genellikle gece oynadığı ve ateş yakıldığı için beyaz bir örtü kullanılırdı. Çekilişi gerçekleştirenin arkasında onu denetlemek ve oyuncuların herhangi birinin lehine ok çekmesini önlemekle görevli “rakib” dururdu. Çekilişi yapan kişi okların bulunduğu “ribâbe” adındaki torbacığı salladıktan sonra birer birer aldığı okları bakmadan arkasındaki denetçiye verirdi. Denetçi oku kimin adına çıkmışsa ona iletir, okun sahibi de üzerindeki çentik sayısı kadar hisseyi taksim edilen et arasından alırdı.

Meysirin oynanış şekliyle ilgili olarak kaynaklarda farklı bilgiler bulunmakla birlikte en yaygın olanı şöyledi: En çok yedi

kişiden oluşan bir topluluğun satın aldığı bir deve kesilerek butlar, uyluklar, ön ve arka bacaklar ve omuzlar olmak üzere on parçaya bölüştürülür. Devenin kafasını ve ayaklarını hayvanı kesen kişi alır, geri kalan küçük parçalar ise önceki on parçaya eşit şekilde paylaştırılır. Meysire katılan oyuncular çekilişten önce birden yediye kadar hisseleri ve risk değerleri üzerlerinde işaretli oklar arasından maddî güçlerine ve sosyal konumlarına uygun olanı seçerler. Bu okların hisse toplamı yirmi sekiz olduğundan çekilişte ilk çıkan ve on hisseye kadar olan okların sahipleri kazanmış, diğerleri kaybetmiş sayılır. Meselâ ilk iki çekilişte yedi ve üç hisseyi temsil eden oklar çıkarsa bu okların sahipleri kendi payına düşen et miktarını alır, devenin bedeli torbacıdaki ok sahipleri tarafından hisseleri oranında karşılanır. İlk iki çekilişte meselâ yedi ve altı hisseyi temsil eden okların çıkması halinde yedi hisseli okun sahibi payına düşen eti alır, altı hisseli okun sahibi ise üç hisse kazanıp üç hisse kaybetmiş sayıldığından devenin bedeline diğer kaybedenlerle birlikte bu oranda katılır. Geri kalan hisselerin karşılanması için kesilen ikinci ve üçüncü develerin pay edilmesinde de aynı usul uygulanır. Öte yandan, ilk çekilişlerde kazanan katılımcılar paylarını alıp ayrılacakları gibi cömertlik gösterisi yaparak oklarını torbacığa iade edebilir ve kalan hisselerin bedeline katılırlardı. Bu işleme “tesniye” denirdi. Bu durumda karşılanması gereken hisselerin sayısı arttığı için çok sayıda deve kesilmesi gerekebilirdi. Kaybedenler yani çekiliş konu dededen pay almayla hak kazanamayanların o devenin etinden yemeleri ayıp sayılırdı. Bütün okların payları dağıtıldığında artan et hissesi olursa bunlar yoksullara verilir. Meysir için yeterli sayıda oyuncu bulunamaması durumunda gerekli sayıyı tamamlamak için katılımcılardan bazıları iki veya daha fazla ok alır ve bu sebeple “temîm” (tamamlayıcı) diye anılırdı.

Meysirin oynanışını, satın alınan devenin yirmi sekiz parçaya bölüştürülüp bu parçaların her ok sahibine işaretli pay sayısının dağıtılması şeklinde tasvir edenler olmuşsa da, bu izah tarzı kazanan ve kaybedeni yani kumar niteliği olmayan basit bir kurra işlemi olarak görülmüş ve isabetli bulunmamıştır.

Meysirin Kur'an-ı Kerim tarafından kesin bir dille yasaklanmış olmasının Câhiliye döneminde oynanan bu oyuna dair ayrıntılı bilgilerin sonraki nesillere aktarılmasına engel olduğu anlaşılmaktadır.

Nitekim Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm (ö. 224/838) bu konuda bilgilerine başvurduğu bedevîlerin meysirle ilgili tafsilâtı unuttuklarını kaydetmekte; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî de ilgili âyeti açıklarken meysir üzerinde durulmaması ve bunun hâfızalardan tamamen silinmesi gerektiği fikrini işlemektedir. Diğer taraftan bu oyunun dikili taşlar ve fal okları ile birlikte şeytan işi pislik olarak nitelendirilmesi, meysirde etleri paylaşırlan hayvanların ilkel bir anlayışla putlara sunulan kurbanları hatırlattığı söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), I, 356; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'ân* (nşr. Ali M. el-Bicâvî), Kahire 1394/1974, II, 656; İbn Saîd el-Mağribî, *Neşvetü'l-ğarab fi târihi Câhiliyyeti'l-Arab* (nşr. Nusret Abdurrahman), Amman 1982, II, 797-798; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, I, 456-458; Bikaî, *Naẓmü'd-dürer* (nşr. Şerefeddin Ahmed), Haydarâbâd 1398/1978, III, 242-259; Mahmûd Şukrî el-Âlûsî, *Bulûgu'l-ereb* (nşr. M. Behcet el-Eserî), Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübî'l-ilmiyye), III, 53-65; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, V, 126-131; F. Rosenthal, *Gambling in Islam*, Leiden 1975, s. 67-112; Toufic Fahd, *La divination arabe*, Paris 1987, s. 204-213; a.mlf., "al-Maysir", *EI²* (İng.), VI, 923-924; A. F. L. Beeston, "The Game of Maysir and Some Modern Parallels", *Ar.S*, II/1-6 (1975), s. 1-6; Murat Sarıçık, "Cahiliye Kumarı Meysir", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 5, Isparta 1998, s. 33-64.

TEFİK FEHD

MEYSÜR

(ميسور)

Hindistan'da günümüzde Karnataka adını taşıyan eyalet ve burada hüküm sürmüş bir sultanlık (1760-1799).

Hindistan'ın güneybatısında yer alan ve merkezi Bengalur (Bengalore) olan 191.773 km² genişliğindeki Karnataka eyaletinin (Meysûr, Mahisûr, Mysore) nüfusu 2004 yılı başına ait tahminlere göre 56 milyondur. Tarım için son derece elverişli geniş düzlüklerindeki topraklarında yetiştirilen başlıca ürünler kahve, pamuk, şeker kamışı ve pirinçtir. Ayrıca yeraltı zenginlikleriyle dikkat çeken bölge Hindistan'ın en önemli altın ve krom yataklarına sahiptir. Eyalette demir çelik üretimi ve buna bağlı makine sanayii ipek, tekstil, un, yağ ve kimya endüstrileri çok gelişmiş durumdadır. Nüfusun büyük kısmını çoğunluğu Hindu olmak üzere Budizm'e, Jainizm'e ve İslâmiyet'e (genelde Sünnî) mensup Kanari, Hindustânî, Tamil ve Telegu dillerini konuşan Dravid kökenli halklar teşkil etmektedir. Eyaletin

güney sınırına yakın bir kesiminde bulunan ve aynı adı taşıyan idarî birimin de merkezi olan Meysûr şehri Bengalur'dan sonra Karnataka'nın ikinci büyük şehridir (nüfusu 2004 yılı başına ait tahminlere göre 785.000). Şehirde ince ipekli işleme, fildişi veya ahşaptan oyulmuş hediyelik eşya üretimi yaygınlaşmıştır. Ayrıca burada pamuk, ipek, çeltik ve sıvı yağ fabrikaları vardır; tabaklık, kimya ve metalurji sanayileri de gelişmiştir.

Müslümanların Meysûr'a ilgileri XIV. yüzyılın ilk yarısında başlar. Delhi Sultanı Alâeddin Halacî'nin kumandanlarından Melik Kâfûr 710'da (1310-11) buraya ulaşarak Hindu Hoysala Krallığı'nı itaate zorladı. Tuğluklular'dan Gıyâseddin Muhammed 727'de (1327) bölgeye tamamen hâkim olduysa da on yıl sonra Hindu Viyanagar Racialığı hâkimiyeti ele geçirdi ve komşu İslâm devletlerinin baskılarına rağmen 1565'e kadar bağımsızlığını korudu. Bu tarihte Kutubşâhî, Nizamşâhî ve Berîdşâhî askerlerinden meydana gelen birleşik müslüman güçleri Raca Rama'yı Talikota savaşında mağlûp etti. Bununla beraber onun torunları burada bir Raca Rama hânedanlığı oluşturmayı başardılar. Hindistan'da Avrupalıların ilk yerleştiği bölge olan Meysûr'a İngilizler 1639'da ticaret için geldiler ve Saint George Limanı'nı kurdular. XVII. yüzyılın sonlarına doğru Bâbürlü Sultanı Evrenğzîb, Güneybatı Hindistan'ı hâkimiyeti altına aldığı Raca Rama hânedanı ile bir anlaşma yaparak bölgedeki en büyük rakibi Maratalar'a karşı ittifak oluşturdu. 1760 yılında Hindu racialığının müslüman kumandanlarından Haydar Ali Han Bahadır, Fransızlar'ın da yardımıyla Raca Rama hânedanını kontrolü altına aldı. Haydar Ali'nin 1782'de ölümü üzerine Meysûr sultanı olarak yerine geçen oğlu Feth Ali Tîpû Sultan babasının izinden gidip İngilizler'e karşı Fransızlar'la iş birliğini devam ettirdi; diğer taraftan da Osmanlı Devleti ve Afgan Hanlığı ile anlaşma yapmaya çalıştı. Bu çerçevede İstanbul'a gönderdiği kalabalık bir elçilik heyetiyle İngilizler'e karşı askerî ve ticarî yardım talebinde bulunan Tîpû Sultan aynı zamanda padişahın hilâfet berati de istedi. Bir Hint sultanının Osmanlılar'dan berat istemesinin ilk ve tek örneği olan bu hadise hilâfetin başka ülkelerdeki konumu açısından önemlidir. Tîpû Sultan'ın I. Abdülhamid'e yazdığı mektup, ticarî iş birliğinin yanı sıra İngilizler'in bölgede yaptığı tahribat ve zorla hristiyanlaştırma faaliyetlerine karşı açtığı cihadı sür-

dürebilmesi için asker ve mühimmat beklentilerini de kapsıyordu. Bu sırada Osmanlı Devleti Rusya ile savaş halinde olduğundan İngiltere'yle ilişkilerini bozmak istemeyen Bâbiâli gönderdiği cevabî mektupta barışın korunmasını tavsiye etti. Tîpû Sultan 1789'da İngilizler'in himayesinde bulunan Travancore'yi ele geçirip yeni bir savaş başlattı. Fakat İngiliz, Marata ve Haydarâbâd Nizamlığı askerlerinden oluşan müttefik ordusuna yenildi (1792); ardından İngilizler'e karşı yine Fransızlar'la bir ittifak girişiminde bulundu. Bunun üzerine İngilizler, III. Selim'e başvurarak müslümanların önderi sıfatıyla Tîpû Sultan'ı kendilerine karşı düşmanlıktan vazgeçirmesini istediler. III. Selim, sultana bir mektup göndererek asıl İslâm düşmanlarının Fransızlar olduğunu ve onlara inanılmaması gerektiğini belirtip ihtiyaç halinde İngilizler'le aralarında ara buluculuk yapabileceğini bildirdi. Ancak Tîpû Sultan, bu mektuba verdiği cevap İstanbul'a ulaşmadan İngilizler'le yaptığı Seringapatam (Şirîrangapatnam) savaşında yenilerek muharebe meydanında öldü (Mayıs 1799). Böylece İngilizler, Güney Hindistan'daki yayılışlarının önünde en büyük engel olan Meysûr Sultanlığı'nın topraklarını ele geçirdiler ve beş yaşında bir Hindu hânedan üyesini tahta oturtup eski racialığı tekrar ihdas ettiler; gerçek yönetici ise kendilerinin Hindistan genel valisi idi. Bölgedeki İngiliz hâkimiyeti 1947'ye kadar sürdü. Bu tarihte Hindistan Devleti'ne dahil edilen Meysûr Racialığı zaman içerisinde idarî ve etnik gerekçelerle sınırlarını genişleterek 1956'da Karnataka eyaleti ismini aldı.

Meysûr'daki en eski İslâmî mimarlık eseri, 1047'de (1637) Bîcâpûrlular tarafından Şimoğa bölgesinde yaptırılan, Hindu ve İslâm sanatlarının bir karışımı olan Sante Bennûr Camii'dir. İslâm mimarisinin asıl gelişimi Bâbürlüler'le başlar. Cuma camilerinin başlıcaları Sira ve Hiribidanur şehirlerinde Taramandalpet'teki cuma camisi ile Tîpû Sultan tarafından Seringapatam'da yaptırılan Mescid-i Âlî de Meysûr Sultanlığı sınırları içindeki ibadethânelerin iki güzel örneğidir. Meysûr Sultanlığı döneminde ülkenin çeşitli yerlerinde inşa edilen kaleler, saraylar ve yazlık kasırlarla sivil ve askerî Hint-İslâm mimarisinin güzel örnekleri verilmiştir. Bunlar arasında Tîpû Sultan'ın Seringapatam'daki büyük sarayı ile Derya Devlet adlı yazlık kasrı dikkat çeker. Kolar'daki Haydar Ali Han'ın babası Feth Muhammed Han'ın türbesi, Çannapattana'daki